

שבת כו

משה שווערד

1. תוספות ביצה דף כב/א

והמסתפק ממנו חייב משום מכבה - אינו ר"ל מפני שממהר כבוי דלא הוי אלא גרם כבוי וגרם כבוי ביום טוב שרי אע"פ שממהר כבויה ובשבת נמי אינו חייב אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר ולכך נראה ככבוי ומכאן יש להתיר קנדיל"א של שעוה גדולה לחתוך למטה ממנה כיון דבשעה שחתוך אותה אינו מכחיש מאור שלה כלל אע"ג שהוא גורם לגרום כבויה שרי ודוקא לחתוך אותה באור אבל בסכין אסור אליבא דכולי עלמא דאמר לקמן במתני' (דף לב.) חותכה באור בפי שתי נרות:

2. הרא"ש על ביצה פרק שני - סימן יז

עולא איקלע לבי רב הונא קם שמעיה זקפיה לשרגא. פירוש הגביה הנר להרחיק השמן מן הפתילה כדי שימהר לכבות. איתביה רב יהודה לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר המסתפק ממנו חייב משום מכבה. כתבו התוס' הא דחשיב ליה מכבה היינו משום דכשממעט השמן ומרחיקו מפי הנר שהוא דולק מיד כהה אור הנר ואין דולק יפה כבתחילה והוה ליה מכבה. אין לפרש משום שממהר כביית הנר כשיכילה השמן דהיינו גרם כבוי שנהלקו רבי יוסי וחכמים דתנן (שבת דף קכ.) עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה. וקיימא לן כרבנן דגרם כבוי מותר ומיהו ההיא דשפופרת על פי הנר דאסור (שבת דף כט ע"ב) דלמא אתי לאיסתפוקי מניה היינו על כרחך מפני שממהר כבוי שאינו מכחיש מאור הנר כלל שהרי הנר לעולם מלא שמן כי מן השפופרת מטפף תמיד לאור הנר אף אם יסתפק מעט משמן שבתוך השפופרת אינו מכחיש מאור הנר. הלכך נראה לי טעמא דמסתפק מן הנר משום שממהר כבוי. ואף רבנן דרבי יוסי מודו בהאי גרם כבוי דחייב. דעד כאן לא פליגי התם אלא משום דאינו נוגע בדבר הדולק אלא עושה דבר חוצה לו הגורם את הכיבוי כשתגיע שמה הדליקה. אבל הכא השמן והפתילה שתיהן גורמים את הדליקה והממעט מאחד מהן וממהר את הכיבוי חייב והיינו טעמא דנותן שמן בנר משום דמאריך בהבערתו. דאילו לא נתן שמן בנר היה כבה כשיכילה השמן שבנר. ומה שהוא דולק מכאן ואילך הוי כאילו הוא הדליקו. וכן לענין כיבוי נמי ממחר הכיבוי על ידי שנסתפק מן הנר הוי כאילו כבה הוא. ואין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמידי שסלקה מן הנר הוי ליה מכבה ומה הועיל אם חזר והדליק:

3. תוספות רא"ש על שבת דף כו/א

ולימא מר מפני שהוא עף, ויהיה בהול על ממונו ויבא לכבות, והא דלא פריך אפי' בחול ליתסר כדאמרינן לקמן בנפט לבן שאין מדליקין בו אפי' בחול מפני שהוא עף שמא אינו עף כל כך כמו נפט לבן:

4. ריטב"א [קוק]

✓ [כו,א] חדא ועוד קאמר חדא מפני שהוא עף ועוד בזירה שמא יסתפק ממנו. פי' ועוד שאפי' יתן בו תערובת שלא יהא עף אסור שמא יסתפק ממנו וה"ל מכבה!

5. שפת אמת על שבת דף כו/א

בגמ' חדא ועוד קאמר. י"ל דנ"מ בין הטעמים דאפי' הדליקו כבר אסור להשתמש אצלו די"ל דבמשתמש בו איכא למיחש טפי שיסתפק ממנו. ובזה י"ל מה שהקשו התוס' דאפי' בחול ליתסר דאין הכי נמי אלא דקמ"ל דיש בשבת איסור נוסף. ומיושב נמי מה דקשה מנ"ל לרבה להוסיף זה הטעם כיון דבלא"ה אסור משום דעף אלא דהוקשה לו קושיות התוס' והוכיח מזה דבשבת טעם אחר איכא למיסר:

6. ספר אור שמח - הלכות שבת - פרק ה - הלכה י

הלכה י - ולא בצרי מפני שריחו טוב כו': בגמרא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי וכן היה רשב"א אומר צרי אינו אלא שרף הנוסף כו' נראה דהך דאין מדליקין בצרי הוא מטעם אחר לכן אמר הגמרא לעיל מתוך שריחו נודף גזירה שמא יסתפק ממנו וחייב משום מכבה ולהכי אפילו ביום טוב אסור להדליק בו דמכבה ביום טוב גם כן אסור אבל משום שאינו נמשך אחר הפתילה יפה וגזרה שמא יטה דהוה מבעיר הא הבערה ביום טוב מותר וכדאמר בירושלמי אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב הא בכל אינך קמאי מדליקין ותני' כל שאמרו אין מדליקין בשבת מדליקין ביום טוב בבלי כ"ד ולהכי קאמר ולימא מר מפני שהוא עף יבוא לכבותו דגם ביום טוב אסור ומסולק קו' תוספות ודו"ק ...

7. בן יהוידע

✓ [שבת ג'ל בדרך אחר, דאחר אותה מעשה חזר האשה היא ונתגלגלה היא וחמורה בהי כלה וחמורה דמלחתי וסבתי מן השמים בגלגול שחזור החמיות איתמה את כלתה, שכבר תיקה אותה בגלגול הקודם, וכמ"ש התנא באבות, אף היא ראה נולגולת אחת שלשה על פני החיס, ואחר לה על דאשפת אשפון וסוף מתייפיד יושפון, קן י"ל בדרך אשפר, וברוך הוידע:]

דף כ"ו. הוה חמחא דהוה סניאה לה לללה. הנה בנישין דף ס"ז פ"ב אמרו אותנו קמיה דיסתנא דתניא חמחא, וכתבתי בסה"ק בן יהוידע כי אהטביד מעשה בזה, דאשפר א' שניאה את חמורה והניחה לה חתיכה " אשפר בה עלם קפון כדי להכול ונתקנה בה, ולכן היו קורין העולם שם לחתיכה זו בן על שם החמורה היא פ"ש,

Techeiles Revisited

Rabbi Berel Wein

One of the enduring mysteries of Jewish life following the exile of the Jews from the Land of Israel was the disappearance of the string of techeiles in the tzitzis garment that Jews wore. Techeiles was known to be of a blue color while the other strings of the tzitzis were white in color. Not only did Jews stop wearing techeiles but they apparently even forgot how it was once manufactured. The Talmud identified techeiles as being produced from the "blood" of a sea creature called the chilazon. And though the Talmud did specify certain traits and identifying characteristics belonging to the chilazon, the description was never specific enough for later generations of Jews to unequivocally determine which sea creature was in fact the chilazon. It was known that the chilazon was harvested in abundance along the northern coast of the Land of Israel from Haifa to south of Tyre in Lebanon (Shabbos 26a). Though techeiles itself disappeared from Jewish life as part of the damage of exile, the subject of techeiles continued to be discussed in the great halachic works of all ages. Just as the Jews did not forget Zion and Jerusalem, their subconscious memory of past glory and spiritual greatness kept techeiles alive, in their memory if not in actual practice.

9. חדושי הרשב"א על מסכת שבת דף כו/א

אין מדליקין בטבל טמא בחול ואין צריך לומר בשבת. פרש"י ז"ל וכ"ש בטהור. והקשו בתוספת הא מהיכא תיתי, אי משום דאמרינן מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך, הא ודאי ליכא למימר דאין לך בה הדלקה אלא משעת הרמה קאמר, דהא לאחר הרמה ודאי אסור להדליקה. ועוד למאן דאמר (סוטה ל, ב) חולין הטבולין לתרומה לאו כתרומה דמו מאי איכא למימר. אלא טבל טמא דוקא קאמר וה"ק, מה תרומה טהורה אין לך אכילה אלא משעת הרמה ואילך, אף תרומה טמאה אין לך בה אכילה דהיינו שריפתה אלא משעת הרמה ואילך, ולעולם טבל טהור מותר להדליק בו, דכיון דשייכא בה אכילה ממש אין אסור בה אלא אכילה ממש. ותמיהא לי מהא דקתני ואין צריך לומר בשבת, דאין זה איסור נוסף בו בשבת, דאי משום דאין שורפין בי"ט ובשבת, תינתן למאן דאמר חולין הטבולין לתרומה כתרומה, אלא למאן דאמר לאו כתרומה דמו מאי איכא למימר, וצל"ע:

10. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף כו/א

עמד ר"י בן נורי על רגליו. הנה לפי פשוטו של דבר הוצרך לעמוד כדי לפרסם טענתו ולהשמיע קולו בבהמ"ד כולו שיסכימו כל החכמים היושבים לדבריו שטוען על ר"ט, אך נראה לי עוד טעם אחר שעמד על רגליו ודבר דברים אלו לבטל דברי ר"ט. שרמז בזה דאין גוזרים דבר על הציבור אלא אם כן יהיה לדבר ההוא עמידה וקיום כאדם שעומד על רגליו, וזה הדבר שגזר ר"ט שלא להדליק אלא בשמן זית אין לו עמידה וקיום, כי מה יעשו אנשי בבל וכו' ומה יעשו אנשי מדי וכו' ועוד ועוד, גם נראה לי קרוב לזה כי מרגלא בפומייהו דרבנן מארי דתלמודא לומר על חכם שנדחין דבריו לא מצא ידיו ורגליו בבהמ"ד, ולכן קם ר"י בן נורי על רגליו וסידר דברי טענותיו לדחות דברי ר"ט ולהורות להפך רמז בזה כי ר"ט לא מצא רגליו בבהמ"ד בדבר זה שאמר לאסור שאר שמנים, אך אני עמדת על רגלי שמצאתי רגלי בדברים אלו שאני אומר להתיר שאר שמנים:

11. ספר שערי דעת - חלק א'

שער	שם	דעת	שפת
סוף	צרת בנים / סוף י		
סוף	תנאי הבנים לטומאת נעים		
א. חמשה תנאים	צריך בבגד כדי שיקבל טומאת נעים:		
(א) שיהיה מצמר רחלים או מפשתן	או מעורות בהמה וחיה.		
(ב) שיהיה בו לכל הפחות שלש אצבעות על שלש אצבעות			

93. שנאמר בפרשת תזריע (יג,מז) "בבגד צמר או בבגד פשתים", ובתורת כהנים על פסוק זה (בפרשתא ה' פי"ג אות ב'), ריבו גם אם עשוי מכלאים דהיינו מצמר ופשתים. [ועיין תוספתא פ"ה ה"א דלברדים העשויים מצמר או מפשתן הרי הן כבגדים, וכ"פ הרמב"ם פי"ג מטו"צ ה"א.] ומה דבעינן דוקא צמר רחלים אע"פ שכתוב בתורה "צמר" ומנא לן למעוטי שאר צמר, עיין בירושלמי כלאים פ"ט ה"א והובא בר"ש שם דכתיב במלכים (ב,ג) ומישע מלך מואב וכו' ומאה אלף אילים צמר, אין לך קרוי צמר אלא אילים (וזהו המקור גם בכל התורה כגון לגבי שעטנו וציצית). והנה אע"פ שלגבי טומאת בגדים כתיב "שק" דהיינו העשוי מנוצה של עיזים, לגבי נגעים אינו מטמא אלא צמר ופשתים. כן דרשו בת"כ שם, וכן איתא בשבת כח.ב.

12. ספר שערי דעת - חלק א'

שערי	ו: טומאת כלים / סעיף ה	דעת	צו
			מקרינים, טלפיים ועצמות של חיה או בהמה ⁹⁶ . ובכל מינים אלו נתמעטו כל הדברים שבריייתם מן הים שאינם מקבלין טומאה, וכן נתמעטו הבאים מן העופות ⁹⁷ .
			ד. דין זה שבכלי עץ וחבריו צריך שיהיה להם בית קיבול ויהיה מיטלטל מלא וריקן היינו רק כשאינו עשוי למשכב או למושב או למרכב, אך כשעשוי לאחד מאלה מקבל טומאה גם כשאין לו בית קיבול, וכמו שיתבאר בסעיף ו'.
			סעיף ה בגדים
			א. בדין בגדים נכלל כל דבר המיועד ללבישה או לשאר צרכי האדם ⁹⁸ , העשוי מהמינים הגדלים מן הארץ, מן העורות או מן הצמר שעל גבי בהמה וחיה בין טהורים בין טמאים, וגם העשוי ממשוי ⁹⁹ , וכולל גם הלבדים אף על פי שאינם טוויים ¹⁰⁰ . אולם החוטים והחבלים אינם מקבלים טומאה כיון שאינם טוויים ¹⁰¹ .
			כשם שלענין טומאת כלים כל כלי שבריייתו מן הים או מן העוף אינו מקבל טומאה, כן לענין טומאת בגדים כל שבריייתו מן המים או מן העוף, כגון שעשה בגד מעור או מצמר של בעל חי הגדל במים או מנוצת העוף, אינו מקבל טומאה ¹⁰² .

13. ספר שערי דעת - חלק א'

שערי	ו: טומאת כלים / סעיף ה	דעת	צו
			ד. דין מיוחד נאמר בבגדים לענין שיעורם, שבכל הכלים כל כלי ששיעורו אפילו משהו הרי הוא מקבל טומאה ¹⁰³ , אבל בבגד אם קרע חתיכה ממנו צריך שיהיה בו שיעור של לכל הפחות שלש על שלש אצבעות ¹⁰⁴ שבפחות משיעור זה אינו נחשב לבגד, אולם כל זה בקרע חתיכה מן הבגד אבל אם ארג בגד וברעתו שלא יהיה בו אלא משהו הרי זה מקבל טומאה, וזה הנקרא "אריג כל שהוא" ¹⁰⁵ .
			ה. אף על פי שכלי שלא נגמרה מלאכתו אינו מקבל טומאה, בגד שארג בו שלש על שלש אצבעות אף על פי שדעתו להוסיף עליו הרי הוא מקבל טומאה ¹⁰⁶ , וכל זה באריגה ולא במעשה מחט ¹⁰⁷ .

99. ונחלקו בשבת כו,ב אם כל זה רק בבגדי צמר ופשתן, דתנא דבי רבי ישמעאל סבר שבשאר מינים בעינן שלשה על שלשה טפחים, וכן פסק הרמב"ם בהלכות כלים פכ"ב ה"א, ואולם יש שפסקו דלא כתנא דבי רבי ישמעאל אלא כל הבגדים דינם שווה, עיין שו"ע או"ח הלכות ציצית סימן ט' סעיף א' ברמ"א דלא פסקינן כתנא דבי רבי ישמעאל, ולפ"ז הוא הדין שאר בגדים מקבל טומאה בשלש על שלש.

100. כ"כ תוס' בשבת סג,ב ד"ה מניין לאריג, שהחילוק בין אריג לבין בגד, שאריג היינו שלכתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו, ומה שמרבינן בשבת כו,א דבעינן שלש על שלש, היינו כשדעתו להוסיף עליו, ואולם מדברי הרמב"ם בפ"י לכלים פכ"ז מ"א נראה שמפרש דאריג היינו שעשה מהבגד איזה כלי כגון חגורה או אבנט, ומשמע שכל שלא עשה איזה בגד לא חשיב אריג, וכן דייק הפנ"י בשבת כו,א (בא"ד קשה לרשב"א) וכ"כ במי נפתוח אמנה נט, ועיין ברמב"ם פכ"ב מכלים ה"א, שכתב במה דברים אמורים בקרעים מן הבגד אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא הרי"ז מקבל טומאה, ולשונו כאן אינו מוכרע כ"כ אם סובר כדברי תוס'.

14. צל"ח על שבת דף כו/א

שם ע"ב גמרא מה להלן צמר ופשתים. אין להקשות הא גם בכלאים כתיב צמר ופשתים והוי תרי כתובים ואין מלמדין. דאיצטריך תרווייהו, דאי הוה כתיב בנגעים לחוד הוה אמינא בכלאים אסור כל המינים אפי' ללבוש דהא מתהני מיניה ודוקא העלאה שרי, ואי אשמועינן בכלאים לחוד הוה אמינא דבנגעים שלש על שלש דוקא אינו מטמא בשאר בגדים, אבל שלשה על שלשה מטמא אפי' בשאר בגדים, להכי צריכי תרווייהו:

15. פני יהושע על שבת - דף כו ע"ב

שם שלש על שלש בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנלן. נראה לי דאע"ג דלכאורה כל הנך שיעורין דשלשה על שלשה בבגד למדרס ושק ד' על ד' ועור ה' על ה' ומפץ ו' על ו' כולהו הנך שיעורין הלכה למשה מסיני הם לפי מה שלא מצאתי בשום ספר טעם אחר לכל הנך שיעורין ש"מ היינו דוקא בהנך שלא נתנה תורה שיעור כלל בדבר לענין טומאת מדרס וכה"ג בשק ובעור ומפץ בין למדרס ובין לטומאה א"כ על כרחך דשיעורין דידהו הלכה למשה מסיני הם משא"כ הכא לענין בגד דנגעים ושרצים פשיטא ליה להגמרא דהנך שיעורין לאו הלכה למשה מסיני הם כיון דיש טעם לשיעורין הללו באיזה מהם איקרי בגד אי בשלש על שלש דחזיא לעניים או בשלשה על שלשה דחזיא אף לעשירים ומש"ה מהדר תלמודא לפרש מנא לן ומייתי להו שפיר מריבויא דקראי או מק"ו והיינו דוקא במידי דשייך ביה מיהו שם בגד לשום אדם וכה"ג באריג כ"ש לדברי המפרשים [לעיל כ"ו ע"א בא"ד וקשה] דהיינו כגון אבנט וחגור, כן נראה לי ודו"ק: